

Suomen tiedekustantajien liitto
Förbundet för vetenskapspubliseri i Finland
Finnish Association for Scholarly Publishing

Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansalliselle koordinaatiolle

Lähetetty 12.9.2026 <https://kysely.tsv.fi/index.php/919793?lang=fi>

<https://avointiede.fi/fi/ajankohtaista/kommentoi-toimintakulttuurin-ja-ammattillisten-julkaisujen-linjauksia>

Kommentoi tavoitetta 1 toimenpiteineen

Tavoite 1: Avointen julkaisujen osuus ammatillisista julkaisuista kasvaa

Suomen tiedekustantajien liitto kiittää mahdollisuudesta kommentoida linjauksen luonnosta. Lausunnon ovat laatineet liiton hallitus ja pääsihteeri. Liitto edustaa 164 kotimaista tieteen kustantajaa.

<https://tiedekustantajat.fi/suomen-tiedekustantajien-liitto/hallitus/>
<https://tiedekustantajat.fi/suomen-tiedekustantajien-liitto/henkilokunta/>
<https://tiedekustantajat.fi/suomen-tiedekustantajien-liitto/jasenet/>

Suomen tiedekustantajien liitto pitää tavoitteen 1 kehityskulkua todennäköisenä. Tavoite on kannatettava edellyttäen, että avoimuuden kustannukset korvataan oikeudenhaltijoille ja oikeudenhaltija voi itsenäisesti valita julkaisulleen tarkoituksenmukaisimman avoimuuden asteen. Liiton näkemyksen mukaan avoimuus ei saa tarkoittaa ilmaista eikä tiedon avoin saatavuus edellytä julkaisun laajan jatkokäytön sallimista. Määrän kasvattamista itseisarvoisesti ja laadun kustannuksella on vaikea perustella, jos tavoitellaan vaikuttavuutta ja luottamusta.

Toimenpide 1. Kaikkien ammatillisten julkaisujen osalta pyritään ensisijaisesti välittömään avoimuuteen ja toissijaisesti avoimuuteen embargon kautta. Taustaorganisaatioissa varmistetaan rinnakkaistallennuslupa. Ammatilliselle julkaisulle valitaan kustantaja, joka ei peri erillisiä rinnakkaistallennusmaksuja.

Suomen tiedekustantajien liitossa toimenpide 1 tuntuu passiivimuodoissaan epämääräiseltä ja ristiriitaiselta varsinkin, koska huomattava osa Suomessa hyödynnetyistä ammatillisista julkaisuista on kotimaisia julkaisuja kotimaisilla kielillä. Tiedonvälitystä hidastava embargo tuskin on ainoa vaihtoehtoinen ratkaisu rahoituspuolelta tukemisessa. Välitön, yksittäiselle käyttäjälle maksuton avoimuus on mahdollista myös kollektiivisen sopimussuhteen (Kopioston käyttöehtojen) piirissä. Näitä mahdollisuuksia tulisi selvittää yhdessä nykyistä aktiivisemmin. Avoimuustavoitteiden vaikutukset tulisi arvioida realistisesti ja kattavasti ennen toimenpiteiden toteuttamista.

”Ammatilliselle julkaisulle valitaan kustantaja, joka ei peri erillisiä rinnakkaistallennusmaksuja.”

Tämä linjaus kumoo linjauksen johdannon kärkeen nostetun tekijän vapauden valita julkaisulleen sopivin kanava. Suomen tiedekustantajien liitto suosittelee huomaamaan, että myös OKM:n pian valmistuvassa tilausselvityksessä tutkimuksen ja opetuksen tekijänoikeuskysymyksistä kritisoidaan tämänkaltaista valinnanohjausta perusoikeuksien vastaisena. Suomen tiedekustantajien liitto yhtyy tähän kritiikkiin ja muistuttaa, että oikeudenhaltijoiden – tekijöiden ja kustantajien – oikeuksia tulee kunnioittaa, perustuslain lisäksi myös tekijänoikeuslakia noudattaen. Suomen tiedekustantajien liitto pitää kovin valitettavana, että kansainvälisiin toimijoihin kohdennettua vastarintaa sovelletaan kotimaassa merkittävää vahinkoa aiheuttaen.

<https://ipruc.fi/koulutus-tapahtuma/julkaisutilaisuus-selvitys-tutkimuksen-ja-opetuksen-tekijänoikeuskysymyksistä/>

Ks. myös professori Petri Mäntysaaren (2026) julkaisu Tieteellisten julkaisujen rinnakkaistallentamisvelvollisuudesta, akateemisesta vapaudesta ja oikeusvaltioperiaatteesta: <http://hdl.handle.net/10138/629144>

Suomen tiedekustantajien liitto korostaa, että kotimainen kustantaja voi em. toimenpidesuosituksen ja linjaukseen valitun avoimuuden määritelmän vuoksi joutua luopumaan ammatillisten kirjojen tekemisestä. Miksi ohjata, jalostaa ja markkinoida, jos laatua riippumattomasti vaalivalta kustantajalta odotetaan ilmaistystä eikä tekijä (kirjoittaja) voi saada työstään (lisä)tuloa? Suomen tiedekustantajien liiton näkemyksen mukaan yleistä ja yhteistä (ammatillisen) toiminnan ja yhteiskunnan etua palvellaan huonosti, jos julkaisut jäävät editoimatta ja muuten jalostamatta sekä vaille luotettavan, erikoistuneen kustantamon laadunvalvontaa. Kotimaisilla kielillä lukevaa ammattilaisyleisöä tulee kunnioittaa ja työ korvata tekijöilleen.

Toimenpide 2. Taustaorganisaatiot edistävät vuoropuhelua ja tietoisuuden kasvua avoimesta julkaisemisesta kustantajien ja julkaisijoiden kanssa. Taustaorganisaatiot tarjoavat ohjausta, neuvontaa ja mahdollisuuksien mukaan myös taloudellista tukea oman organisaationsa ammatilliseen julkaisemiseen.

Suomen tiedekustantajien liitto kannattaa lämpimästi avointa vuoropuhelua ja tietoisuuden kasvattamista. Liitto toivoo, että kotimaisten oikeudenhaltijoiden – tekijöiden ja kustantajien – näkemykset ja asiantuntemus otetaan jatkossa aktiivisesti huomioon kotimaisten ratkaisujen löytämisessä ja ohjaus ja neuvontatyö lisäävät tietoa neutraalisti ja tasaveroisesti. Näin oikeudenhaltijat voivat toteuttaa lain suojaamaa valinnanvapauttaan vastuullisimmin.

Toimenpide 3. Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallisen koordinaation sihteeristö fasilitoi keskustelua avoimuuden edistämisestä ja eri tavoista saavuttaa avoimuus ammatillisten julkaisujen kustantajien ja julkaisijoiden kanssa. Tällä lisätään tietoisuutta ja osaamista avoimesta ammatillisesta julkaisemisesta sekä siihen liittyvistä toimenpiteistä ja tavoitteista.

Suomen tiedekustantajien liitto kannattaa lämpimästi avointa vuoropuhelua ja toivoo, että kotimaisten oikeudenhaltijoiden – tekijöiden ja kustantajien – näkemykset ja asiantuntemus otetaan jatkossa aktiivisesti huomioon kotimaisten ratkaisujen löytämisessä. Liitto kiittää avoimuuden erilaisten tapojen huomioon ottamisesta tässä toimenpiteessä.

AVOTT:n sihteeristön panos on tervetullut muttei aina välttämätön tavoitteeseen pääsemiseksi.

Ammatillinen kenttä tuskin on niin tietämätön kuin toimenpiteen muotoilu antaa ymmärtää, joten sitä olisi eduksi tarkistaa.

Kommentoi tavoitetta 2 toimenpiteineen

Tavoite 2: Tiedot suomalaisten ammatillisten julkaisukanavien avoimuudesta ovat julkisia

Toimenpide 1. Kustantajat julkaisevat verkkosivuillaan selkeästi avoimen julkaisemisen ja rinnakkaistallentamisen käytännöt.

Kustantajien verkkosivuillaan tarjoama informaatio auttaa tekijää valitsemaan julkaisulleen sopivimman kanavan. Suomen tiedekustantajien liitto suosittelee koulutuksissaan ja jäsenkustantamoilleen julkaisua koskevien linjausten selkeää, helposti löydettävää ilmoittamista tekijän valintojen tueksi.

Vaatimuksia lisätyöstä kotimaisille pienille seura- ja muille kustantajille on kuitenkin kohtuutonta esittää, ellei tarvittavan työn tekemiseen samalla osoiteta oikeasuhtaisia resursseja. Linjausluonnoksessa esitetyt toimenpiteet ja niiden taustalta hahmottuva tahtotila vaikuttavat toistaiseksi riittämättömiltä vähentämään ilmaisen työn teettämistä. Jo nyt ”kotimaisten tiedelehtien toiminta nojaa merkittävässä määrin vapaaehtoistyöhön” (Syrjämäki 2025: <https://doi.org/10.23978/inf.178210>). Suomen tiedekustantajien liiton mielestä tämä on kestävämpiä eikä siksi täytä vastuullisuuden määritelmää.

Toimenpide 2. Ammatillisten julkaisukanavien linjaukset avoimuudesta selvitetään kustantajalta julkaisemisen yhteydessä, mikäli tietoa ei ole saatavilla kustantajien verkkosivuilla. Taustaorganisaatioiden toimijat (esim. kirjastot ja julkaisutiedon tallentajat) tuovat tiedon Jufoportaaliiin TSV:n koordinoimana julkaisutiedonkeruun yhteydessä, mikäli rinnakkaistallennuslupa on annettu kaikille kanavassa julkaiseville.

Suomen tiedekustantajien liitto suosittelee koulutuksissaan ja jäsenkustantamoilleen julkaisua koskevien linjausten selkeää, helposti löydettävää ilmoittamista tekijän valintojen tueksi. Mikäli linjaus teettää kustantajilla lisätyötä, sen kustannukset tulee korvata.

Kommentoi tavoitetta 3 toimenpiteineen

Tavoite 3: Ammatilliset julkaisut ovat pitkäaikaisesti avoimesti saatavilla ja niillä on pysyvät tunnisteet ja riittävä metadata.

Toimenpide 1. Kustantaja antaa kaikille uusille ammatillisille julkaisuille pysyvät tunnisteet ja tarpeeksi kattavan metadatan, jotta julkaisu on yksilöitävissä ja paikannettavissa.

Suomen tiedekustantajien liitto kannattaa lämpimästi toimenpidettä 1 edellyttäen, että tavoitteen pienkustantajilta edellyttämä lisätyö korvataan täysimääräisesti ja tarvittava koulutus järjestetään. Tunniste- ja metadatatyön rahoituksen lisäksi tulee samalla turvata koulutukseen ja lisätyöhön tarvittava aikaresurssi. Laadukas ja kattava metadata ja pysyvät tunnisteet palvelevat kaikkia osapuolia.

Toimenpide 2. TSV (Avoimen tieteen ja tutkimuksen koordinaatio) ja Kansalliskirjasto ohjeistavat kansallisesti kustantajia pysyvien tunnisteiden ja kattavan metadatan tuottamisesta ammatillisissa julkaisuissa. TSV ja Kansalliskirjasto selvittävät, mihin tieto tunnisteista ja metadatasta voidaan koota.

Suomen tiedekustantajien liitto iloitsee kentälle tarjottavasta lisäkoulutuksesta. Tiedontarve on jatkuva ratkaisujen kehittyessä ja pienten kotimaisten seurakustantajien toimihenkilöiden vaihtuessa. TSV:n ja Kansalliskirjaston neuvonta toivottavasti vastaa kentän realiteetteihin koulutusta kehittäessään.

Huomattakoon, että Suomen tiedekustantajien liitto auttaa kotimaisia kustantajia metadata- ja tunnisteasioissa Kansalliskirjaston tuella, lehtien ja kirjojen tekijöiden käytännön tarpeisiin ja rahoitushuoliin vastaten. Yhteistyö on laajenemassa netissä julkaistavaan kustantajille suunnattuun ohjeistukseen, joka on vapaasti kaikkien kiinnostuneiden luettavissa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kohdan muotoilu luo tarpeettoman eksklusiivisen ja kaikkivoipaisen vaikutelman mainituista toimijoista. Proaktiivinen koulutusyhteistyö ja jo luotujen palvelujen täydentäminen olisi yksi ilmeinen vaihtoehto toteuttaa vuoropuhelua (tavoitteen 1 toimenpide 3) sekä vahvistaa yhteistyötä ja luottamusta.

Kommentoi tavoitetta 4 toimenpiteineen

Tavoite 4: Avoin ammatillinen julkaisutoiminta on osa vastuullista tutkimuksen ja tutkijan arviointia

Suomen tiedekustantajien liitto kannattaa vastuullisuutta kaikessa toiminnassa.

Liitto pyytää huomaamaan, että osalinjauksen tavoite 4 näyttää ristiriitaiselta koko linjauksen johdannossa luvatus valinnanvapauden kanssa. Linjauksen määritelmä avoimuudesta näyttäytyy vastuullisuuden määritelmänä, jolloin lain suojaamasta vapaudestaan ja oikeuksistaan kiinni pitävät tutkijat ovat vaarana leimautua vastuuttomiksi.

Suomen tiedekustantajien liitto kertoo kantansa, että julkaisun sisältö ratkaisee sopivimman julkaisukanavan, ei julkaisemisen tapa tai muoto. Oikeudenhaltijoita – tässä yhteydessä erityisesti tekijöitä – on sopimatonta kiristää avoimuusvaatimuksella, joka on määritelty heidän perusoikeuksiensa ja tekijänoikeutensa vastaisesti. Suomalaisten linjausten tulee kunnioittaa suomalaisten oikeudenhaltijoiden ammattitaitoa ja noudattaa Suomen lakia.

Kommentoi osalinjausta yleisesti

Suomen tiedekustantajien liitto kiittää mahdollisuudesta kommentoida osalinjausta myös yleisesti.

JOHDANTO

”Koska kehitys on vielä kesken, tässä osalinjauksessa ammatilliset julkaisut rajataan tekstimuotoisiin julkaisuihin, kuten ammatillisissa lehdissä julkaistuihin artikkeleihin.”

Suomen tiedekustantajien liitto varmistele: Koskeeko linjaus myös ammatillisia kirjoja? Jos koskee, olisi informatiivista mainita ne toisena esimerkkinä selvyden ja tasapuolisuuden nimissä. Ammatillisen julkaisun ja ammattijulkaisun määritelmiä olisi eduksi selventää vielä.

Myös ”suomalainen tutkimusyhteisö” näyttää tarkoittavan lähinnä osalinjauksessa mainittuja taustaorganisaatioita, vaikka kuka tahansa voi kommentoida luonnosta ja kommentointipyyntö huomaavaisesti lähetetään suoraan myös Suomen tiedekustantajien liitolle. Liitto edustaa 164 suomalaista pientä tieteen kustantajaa ja julkaisijaa, mikä toivottavasti otetaan huomioon kommenttien painoarvoa punnittaessa. <https://tiedekustantajat.fi/suomen-tiedekustantajien-liitto/jasenet/>

Muotoilu osuuden lopussa antaa ymmärtää, ettei embargoja sallita tieteellisessä tutkimusjulkaisemisessa. Tämä olisi ristiriidassa tutkijalle luvattun valinnanvapauden kanssa ja RRS:n salliman artikkelikohtaisen opt out -menettelyn kanssa. Suomen tiedekustantajien liitto huomauttaa myös, ettei linjauksella voida kieltää oikeudenhaltijoiden tarpeelliseksi katsomia embargoja.

Tausta & Ammatilliset julkaisut Suomessa

Suomen tiedekustantajien liitto kysyy: Miksi ammatillisten tutkimuspohjaisten julkaisujen (jotka hankitaan joko omaan tai työyhteisön ammatilliseen kehittämiseen), tulisi olla maksutta käytettävissä ja vapaasti hyödynnettävissä, jotta ne olisivat vaikuttavia?

Jos tavoitteena on tiedon saatavuus ja kotimaiselle kustannus- ja julkaisutoiminnalle todella halutaan löytää kestävä rahoituspohja, kotimaiselle materiaalille löytyy ratkaisu kansallisen sopimuslisenssijärjestelmän piiristä. Huomattakoon, että Suomen tekijänoikeuslaki sallii tieteellisen tiedon ja tekstin louhimisen (13b §), eli sitä ei tarvitse erikseen CC-lisenssillä järjestää.

Dokumentissa määritellyn avoimuuden vaikutus tiedon löydettävyyteen ja vaikuttavuuteen on siis monimutkaisempi kuin linjauksen tekstissä esitetään. Yksiselitteinen näyttö puuttuu, ja myös vastakkaista on osoitettu. Esimerkiksi: Julkaisuja katoaa, eikä osaa nettiin avoimeksi ladatuista PDF-tiedostoista koskaan avata, vaikka avoin saatavuus toki ohjaa nettilukijoiden ja tutkijoiden käyttäytymistä esimerkiksi viittaamisessa. Toimivan kirjasto- ja koulutuslaitoksen Suomessa kotimaisten ammatillisten julkaisujen löydettävyys ja saatavuus ovat ongelmattomia. Monet vaikuttavuuden ongelmista piilevät toisaalla suomalaisessa yhteiskunnassa ja tiedemaailmassa.

Saman kritiikin aikaisemminkin esittänyt Suomen tiedekustantajien liitto harmittelee, että linjausluonnoksissa esitetyt väittämät liioittelevat entiseen tapaan. Tutkimusnäyttöön perustuva tarkennettu tieto ei siis vaikuta. Ks. esim.

Laakso M, L Matthias & N Jahn (2021) Open is not forever: a study of vanished open access journals. Journal of the Association for Information Science & Technology 72, 1099–1112. <https://doi.org/10.1002/ASI.24460>

Linjauksessa korostetun luottamuksen perustoja ovat kriittisyys ja nojaaminen tutkittuun tietoon tasapuolisesti.

Kansallisten erityispiirteiden ja kotimaisten ammatillisten kustantajien tarpeiden tunnistaminen linjausluonnoksessa ansaitsee kiitoksen. Suomen tiedekustantajien liitto kuitenkin huomauttaa, että esitetyt toimenpiteet ja muotoilut toimivat paikoitellen näitä vastaan. Liitto katsookin, että ”avoin ammatillinen julkaiseminen edellyttää avoimuuden kustannusten kattamista” riippumatta toiminnan laajuudesta (s. 6). Pienikin julkaisu voi olla alallaan merkittävä ja vaikuttava, eikä maksuttomuus takaa vaikuttavuutta.

Kotimaisia ammatillisia julkaisuja tilataan ja ostetaan tiedon vaikuttavuuden tästä kärsimättä. Huomattakoon myös, että kirjat ovat Suomessa verrattain edullisia ja monet ammatilliset teokset myyvät hyvin. Jos maksaja puuttuu, niiden tekeminen laadukkaasti ja kansallisilla kielillä käy jopa mahdottomaksi, koska kustantajan panos tällaisen teoksen jatkojalostuksessa on tyypillisesti suuri ja tuotanto kallis. Mikäli tässä kohden on hetken ajateltu globaaleja kaupallisia kustannustaloja eikä kotimaista kustannustoimintaa, muotoilua tulisi tarkentaa.

Edellä käsitellyssä kohdassa sivulla 6 ”jollain tavalla” näyttää epämääräiseltä ja taloudellisen vastuunkannon välttelyltä kotimaassa, jossa konkreettisia ratkaisumalleja on ideoitu ehdolle yli vuosikymmenen ajan ja kansallinen sopimuslisenssijärjestelmä kattaa koko yhteiskunnan. Suomen tiedekustantajien liiton mielestä olisi konkreettinen, vastuunoton ja yhteisen sitoutumisen aika.

”Avoimuuteen kannattaa pyrkiä määrätietoisesti.”

Yksipuolinen ja yksinkertaistava näkemys monisyiseksi tiedetyssä asiassa herättää kysymyksen miksi. Itsearvoinen avoimuus voi etäännyttää tiedon avoimen saatavuuden ihanteesta ja kotimaisten oikeudenhaltijoiden – tekijöiden ja kustantajien – oikeuksien ja tarpeiden kunnioittamisesta. Tämä kertautuu toivotun luottamuksen heikkenemisenä. Ks. vaikutuksista Erika Liljan väitöskirja (2026): <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-4500-6>

Suomen tiedekustantajien liitto pyytää huomaamaan, että julkaisujen käytön helppous on riittämätön perustelu maksuhaluttomuudelle tai oikeudenhaltijoiden oikeuksien ylenkatsomiselle.

”Ammatillisesta julkaisemisesta meritoituminen”

Suomen tiedekustantajien liitto pitää yleisesti myönteisenä, että julkaisu- ja kustannusalan työn tärkeys tunnustetaan ja siitä palkitaan meritoitumisessa. Tämä palkitseminen tulisi kuitenkin tehdä riippumatta julkaisun muodosta ja kustantajan valitsemasta linjasta. Vertaisarvioinnin, kääntämisen ja toimitustyön kaltaisille asiantuntijatehtäville tulee varata aikaa oppilaitosten työsuunnitelmissa sen sijaan, että ne säilytetään nykyisten työtehtävien päälle ilman rahallista tai ajallista kompensatiota.

Osuus näyttää vielä hieman harhaanjohtavalta. Alaotsikon alla nostetaan vertailuun ”tieteellinen julkaiseminen” ja ”avoin ammatillinen julkaiseminen”. Edellisen yhteydessä avoimuus jää mainitsematta. Olisikin virheellistä väittää, että ”Tutkimusyhteisössä avoimen tieteellisen julkaisemisen kautta on meritoiduttu pitkään.”

Suomen tiedekustantajien liitto pyytää huomaamaan luonnoksen tekstiä editoitaessa myös sen, että Suomen Akatemian julkaisuluettelomalli mainitsee ammatillisen julkaisemisen mutta ei ammatillisesta avointa julkaisemista. TENK:n ansioluettelomalli mainitsee ”avoimen tieteen ja

tutkimuksen edistämisen” (kohta 14) mutta ei ammatillista avointa julkaisemista. DORA käsittelee tiedejulkaisemisen meritointivajetta tutkijanarvioinnissa mutta ei ohjaa (tässä linjausluonnoksessa määriteltyn) avoimuuteen.

Suomen tiedekustantajien liitto toppuuttelee osuuden päättävää eurooppalaista edelläkävijyyttä ja suunnannäyttöä. Saneleva lähestymistapa voi näyttää myös harkitsemattomalta kiirehtimiseltä, säädösten ylenkatsomiselta ja vastuullisuudesta lipeämiseltä. Siksi saattaisi olla mielekkäämpää esitellä ennakkoluulottomassa yhteistyössä saavutettuja ratkaisuja, jotka palvelevat kestävästi pienen kielialueen ja voittoa tavoittelemattoman toiminnan tarpeita yhteiskunnan ja korkeakoulujen eduksi. Euroopassa jos missä mietitään pienten kielten kestävä tulevaisuutta luotettavan tiedonvälityksen kielinä.

Kommentoi koko Tutkimusjulkaisemisen avoimen saatavuuden linjauksen johdantoa

Suomen tiedekustantajien liitto kiittää mahdollisuudesta kommentoida koko johdantoa.

Ensivaikutelma herättää kysymyksen: Olisiko avausta syytä muokata vaikutelman eduksi? Nyt johdanto alkaa yksinkertaistetuilla sloganeilla, joita kriittinen asiantuntijalukija saattaa vieroksua.

Esimerkiksi: ”Avoimuus on osa vastuullista tutkimustoimintaa.” Mutta avoimuus voi olla mahdotonta, koska avoimuus olisi vastuutonta. Yksi kenkä tuskin sopii joka jalkaan ja yleistys vastaa huonosti tutkimus- ja julkaisutoiminnan monimutkaista todellisuutta. Vastuullisuuden toistaminen läpi dokumentin uhkaa häiritä vastuullisuuden uskottavuutta.

Avauksessa myös kytketään toisiinsa välitön avoin saatavuus, laatu ja vaikuttavuuden lisääminen tavalla, joka vaikuttaa kovin suoraviivaiselta ja yksipuoliselta. Lukijaa ei tulisi aliarvioida eikä omasta agendasta eriävää tutkimusnäyttöä sivuuttaa. Ks. kritiikki ammatillisten julkaisujen osuudessa.

SITOUMUKSET

Suomen tiedekustantajien liitto pitää tervetulleena sitoutumista taloudelliseen kestävyyteen, monikielisyyteen ja monimuotoisuuteen sekä laatuun. Liitto pyytää kuitenkin kiinnittämään kriittistä huomiota preprinteihin liittyviin laatu- ja luotettavuusriskeihin ja osaavan kustantajan niitä ehkäisevään rooliin. Liitto kertoo kantansa, että meritoitumiskriteerinä julkaisun sisällön ja tekijän laissa suojatun valinnanvapauden tulee painaa enemmän kuin julkaisumuodon.

”Tutkimusyhteisön” voisi tässä ja tuonnempana kenties korvata neutraalimmalla ja täsmällisemmällä sanalla edellä mainitun sloganivaikutelman lieventämiseksi. Mitä ovat ”itsenäiset organisaatiot”?

Huomattakoon, että tasa-arvo ja oikeudenhaltijoiden laissa turvatut oikeudet toteutuvat vain, mikäli tässä linjatusta avoimuudesta voi myös kieltäytyä ongelmitta.

Suomen tiedekustantajan liitto yhtyy vahvasti näkemykseen ”Tiedejulkaisemisen avoimuuden rahoituksen pitää olla kestävä”. Näkemys kuitenkin esitetään vielä hämmäntävässä asiayhteydessä. Julkaisukulttuurin epätasaveraisuus ja kustannusten epätasainen jakautuminen

tuskin ovat ensisijaisia perusteita sille, että yksityisille toimijoille aiheutetut kustannukset tulisi korvata ja saaduista palveluista ja tuotteista tulisi maksaa.

Tiedelehtiartikkeleiden sijasta tässäkin olisi eduksi puhua tiedejulkaisuista, jotta erillis- ja kokoomateokset tulisivat huomioon otetuiksi.

TUTKIJAN VAPAUS

Suomen tiedekustantajien liitto pyytää huomaamaan, että (toisin kuin osuuden alussa kerrotaan) linjaus ei näin suoraviivaisesti ole ”yhteinen näkemys avoimen saatavuuden suunnasta”, mikäli kotimaiset tiedekustantajat ja muut oikeudenhaltijat katsotaan tasaveroisiksi ”suomalaisen tutkimusyhteisön” jäseniksi. Tutkijan vapauden vahvistamisen tavoitteeseen on kuitenkin helppo yhtyä. Toteutus edellyttää sitä heikentävien toimenpiteiden tarkistamista linjauksessa.

Suomen tiedekustantajien liitto toistaa kantanaan, että oikeudenhaltijan (tutkijan) valinnanvapaus on ehdoton. Siten liitto kannattaa lämpimästi seuraavaa linjausta edellyttäen, että sana ”ensisijaisesti” poistetaan (s. 1): ”Tutkijoiden tulee ensisijaisesti voida valita sellainen julkaisukanava, joka parhaiten sopii hänen julkaisulleen.”
(Edit. huom: tutkijoiden → po. heidän tai po. tutkijan → hänen)

Miten tämä linjaus ”takaa suomalaisten tutkijoiden kansainvälisen kilpailukyvyn tulevaisuudessa ja pitää huolta, etteivät suomalaiset tutkijat joudu ristiriitatilanteisiin oman uransa ja avoimen saatavuuden vaatimusten kanssa”? Takuun ja huolenpidon konkretiaa olisi eduksi vahvistaa.

KANSAINVÄLINEN JA KANSALLINEN MURROS

Suomen tiedekustantajien liitto korostaa, että ”kansainvälisen kehityksen” kiirehtivä, proaktiivinen soveltaminen kansallisiin erityispiirteisiin on merkittävästi heikentänyt kotimaisten tiedekustantajien ja -julkaisijoiden asemaa. Seuranneen talousahdingon syveneminen tulee estää konkreettisilla kotimaiseen toimintaan korvamerkityillä ja kestävillä rahoitusratkaisuilla. Vaikutuksia tulee arvioida realistisesti ja kattavasti ennen toimenpiteiden toteuttamista.

Osuuden alussa yhdeksi viitekehyykeksi asetettu DORA (<https://sfdora.org/read/>) keskittyy tieteellisten suoritusten arviointiin ja arvottamiseen eikä ota kantaa avoimuuteen. Avoimuudesta kirjoitetaan seuraavasti: "Whether a journal is open-access or subscription-based, remove all reuse limitations on reference lists in research articles and make them available under the Creative Commons Public Domain Dedication (<https://opencitations.wordpress.com/2013/01/03/open-letter-to-publishers/>).

”Tärkeä uusi avaus ... RRS” -muotoilu kertoo, ketkä ”tutkimusyhteisön” edustajat ovat muotoilleet linjausluonnoksen ja hyötyvät RRS:tä. Muotoilu myös häivyttää suomalaisten yliopisto- ja korkeakoulukirjastojen vahvan proaktiivisuuden RRS:n asiassa ja sen, kuinka vaikeaksi oikeudenhaltijalle on tehty siitä kieltäytyminen. Kun toimia sellaisenaan sovelletaan kotimaiseen kustannus- ja julkaisutoimintaan, aiheutetaan taloudellisia menetyksiä, rapautetaan luottamusta – ja rikotaan Suomen lakia. Ks. avoimuuspolitiikasta ja tutkijoiden vieraantumisesta Erika Liljan (2026) väitöskirja: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-4500-6>

Kansainvälisten kustantajien ankaran hinnoittelun ongelman tunnistavat myös suomalaiset oikeudenhaltijat edustajineen. Ongelman ydin kotimaassa on kuitenkin toisaalla: tyypillisesti pieniä, voittoa tavoittelemattomia, pienillä kielillä toimivia ja niukoilla resursseilla toimivia kustantajia kohdellaan samoin kuin vastarinnan varsinaisia kohteita, globaaleja kaupallisia kustannuskorporaatiota. Nämä toimijat eivät kuitenkaan ole verrattavissa toisiinsa. Siten kansainvälisiin ”etujoukkoihin” kiirehtiminen on aiheuttanut merkittävää vahinkoa kotimaassa.

Suomen tiedekustantajien liitto kysyy: Mitä tarkoittaa, että ”tutkimusyhteisö ottaa [timanttiavoimen] tiedejulkaisemisen tehtäväkseen”? Onko ”tutkimusyhteisö” nyt synonyymi korkeakouluille ja tutkimusorganisaatioille tai niiden kirjastoille? Jos on, puhuttakoon niistä.

Suomen tiedekustantajien liitto pyytää huomaamaan, että korkeakouluissa ja tutkimusorganisaatioissa on pitkään harjoitettu kustannus- ja julkaisutoimintaa ja muualla Euroopassa se on tavallinen tapa vastata vaatimuksiin tietynlaisesta avoimuudesta. Suomessa tätä kustannus- ja julkaisutoimintaa on kuitenkin myös ajettu alas rahoituksen puutteessa (Lapin yliopisto, Aalto). Jos yliopistoissa ei olla valmiita maksamaan omien University Pressien avoimen julkaisemisen kustannuksista, miksi yksityisten pienkustantajien (tieteellisten seurojen tai voittoa tavoittelemattomien osakeyhtiöiden) pitäisi ottaa kulut kantaakseen?

Suomen tiedekustantajien liitto kertoo huolensa, että jos laajan timanttiavoimuuden vaatimuksia kiristetään erottamatta kotimaista toimintaa omaksi (kestävästi ja yhteistyössä) rahoitettavaksi kokonaisuudekseen, kotimainen toiminta kriisiytyy. Tämä rajoittaa varsinkin kotimaisilla kielillä kirjoittavien tutkijoiden vapautta ja valinnanvaraa julkaisutoiminnassa ja supistaa luotettavan tiedon saatavuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Riippumattoman, osaavan kotimaisen tiedejulkaisutoiminnan kuihduttaminen, tason lasku, huoltovarmuuden vaarantaminen ja ilmaistyon lisääminen tuskin ovat linjauksen tarkoituksena.

Jo nyt ”[k]otimaisten tiedelehtien toiminta nojaa merkittävässä määrin vapaaehtoistyöhön”, mikä Suomen tiedekustantajien liiton mielestä on kestäväntöntä eikä täytä vastuullisuuden määritelmää (ks. Syrjämäki 2025: <https://doi.org/10.23978/inf.178210>)

RISKIT JA UHAT

Kohdassa ”Tutkimusorganisaatioille osoitetut julkaisukustannukset eivät myöskään aineistohankintojen yhteydessä saa kasvaa niin, että...” olisi neutraalimpaa kirjoittaa otsikon mukaisesti, tahdonilmauksen sijasta. Mitä ”muu avoimen saatavuuden tukeminen” tarkoittaa tässä konkreettisesti?

”Muuttuvat rakenteet vaativat päätöksiä rahoituksen suunnasta ja vastuista myös kotimaisten julkaisujen kohdalla.” Onko tämä riski vai uhka? Suomen tiedekustantajien liitto näkee tässä mahdollisuuden ja yhtyy ajatukseen siitä, että konkreettisten, kestävien päätösten ja yhteistoiminnan aika on nyt.

”Kansainvälisten kustantajien maksujen noustessa kotimaisen tiedejulkaisemisen kulut ovat pysyneet lähes ennallaan.”

Jos asiaa halutaan tarkastella laajemmin kuin yliopistojen kirjastojen näkökulmasta, tulee huomata, että kotimaisten kustantajien kulut ovat nousseet merkittävästi. Vastikkeettoman avoimuuden toteuttaminen on siten entistä vaikeampaa samalla, kun kustantajille linjataan uusia vaatimuksia mm. metadatan osalta. Tilaus- tai (harvojen Suomessa käyttämiä) OA-maksuja ei kuitenkaan ole sanottavasti nostettu eivätkä ne ole yleistyneet. Siten kestävä rahoitusmallin puuttuminen entisestään ”heikentää suomalaisten tiedekustantajien mahdollisuuksia kehittää toimintaansa”.

Sen sijaan suomalaisten tiedekustantajien tarjoamat ”julkaisupalvelut” ovat laadultaan erittäin kilpailukykyisiä ja ne tarjoavat maksutonta koulutusta, jota kansainvälisiltä alan kustantajilta tai organisaatioilta harvoin saa. Kuten luonnos sanoo, ”Kopiosto-korvauksilla on edelleen merkittävä rooli suomalaisen tiedejulkaisemisen rahoituksessa.” Sitä ei tule heikentää.

”Kotimaisen tiedekustantamisen kilpailukyky vaatii riittävää rahoitusta, joka kattaa toimintamenojen lisäksi julkaisutoiminnan kehittämisen kansainväliselle tasolle.”

Suomen tiedekustantajien liitto yhtyy tässäkin kohdassa riittävän rahoituksen vaatimukseen ja tervehtii ilolla huomiota tälle asialle.

Liitto kuitenkin pyytää huomaamaan, että kotimainen tieteellinen kirjojen ja lehtien kustannustoiminta julkaisuineen kestää kansainvälisessä laatuvertailussa kiitettävän hyvin jo nykyisellään, vaikka merkittävä osa työstä tehdään (lähes) ilmaiseksi ja lisääntyvän työmäärän, ulkopuolisten vaatimusten ja teknologisen murroksen puristuksessa. Suomen tiedekustantajien liitto tuottaa kotimaisille editoreille ja kustantajille maksuttomia, korkeatasoisia koulutuksia kollektiivisen sopimuslisenssin tuottamilla tekijänoikeusvaroilla (Kopiosto-korvauksilla). Huomattakoon myös, että ”kansainvälinen taso” vaihtelee suuresti.

Julkaiseminen kotimaisilla kielillä ei estä kansainvälisyyttä, kuten esimerkiksi suomen kieleen erikoistuneet tiedesarjat globaalilla vaikutusvallallaan osoittavat. Rahoituspohjan turvaaminen kotimaassa ja sen eriyttäminen kansainvälisestä vastarinnasta antaisi merkittävää lisätukea linjauksessa korostetulle kansainväliselle kilpailukyvyille. Ks. esim.

<https://vastuullinentiede.fi/fi/ajankohtaista/tieteen-julkaiseminen-omalla-kielillä-edistää-kansainvalistymista-ja-demokratiaa>

Suomen tiedekustantajien liitto on samaa mieltä kuin linjausluonnos: monipuolisesta julkaisuinfrastruktuurista on huolehdittava. Kustannus- ja julkaisutoimintaan tulisi suhtautua tutkimuksen kriittisenä infrastruktuurina. Tässäkin laajapohjainen yhteistyö olisi yhteinen etu.

YHTEISTYÖ JA LUOTTAMUS

Suomen tiedekustantajien liitto pyytää huomaamaan, että suomalainen tulkinta avoimuudesta ”ilmaisena julkisena palveluna” on kansainvälisesti poikkeuksellinen.

”Ilman kunnianhimoisia tavoitteita on vaikea edistää tätä tärkeää asiaa.” Kotimaisen kustannus- ja julkaisutoiminnan näkökulmasta voisi letkauttaa, että avoimuutta ja kunnianhimoa on vaikea edistää ilman kestävä rahoituspohjaa. Kestävän rahoituspohjan järjestäminen olisi yhteinen kansallinen etu.

LINJAUKSEN RAKENNE JA TAUSTA

Ks. aiemmat kommentit yhteisö-sanan käytöstä ja sen kulloisestakin epämääräisyydestä.

Edustaako linjaus kaikkia lueteltuja tahoja?

TOIMEENPANO JA SEURANTA

Ks. aiemmat kommentit yhteisö-sanan käytöstä ja sen kulloisestakin epämääräisyydestä.

Edustaako linjaus kaikkia lueteltuja tahoja?

SANASTO

Suomen tiedekustantajien liitto huomauttaa, ettei avoin saatavuus edellytä ilmaista hyödynnettävyyttä. Julkaisun ilmainen lukeminen (kuten timanttiavoimuus nyt määritellään) on yksittäiselle käyttäjälle mahdollista myös taloudelliset oikeudet pidättävällä kansallisella sopimuslisenssillä.

Sanastossa annetun määritelmän ja sanan käytön tekstissä tulisi vastata toisiaan johdonmukaisesti.